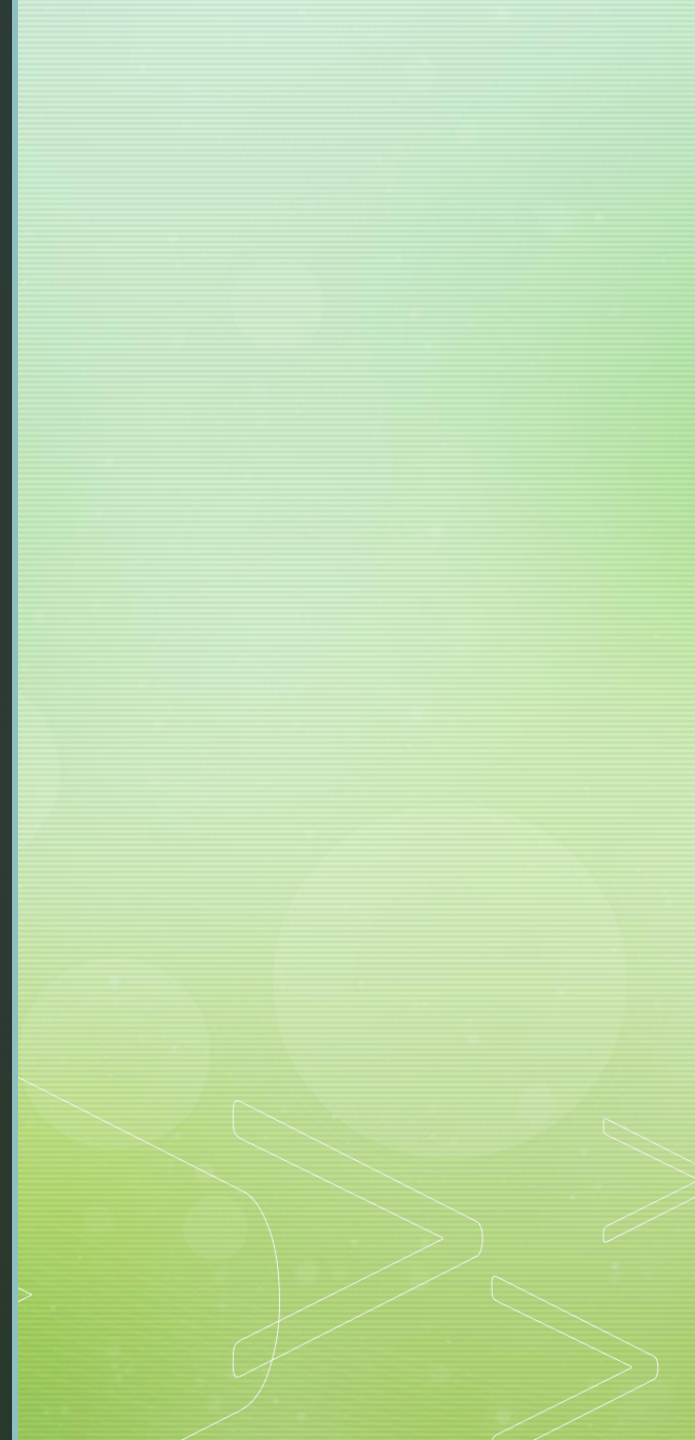

Захарий Стоянов.
От Медвенските поляни
до председател
на Народното събрание

Захарий Стоянов

Захарий Стоянов, роден като Джендо Стоянов Джедев, е български революционер, политик, журналист и писател. Помощник апостол в Априлското въстание (1876) и негов пръв историограф с книгата си „Записки по българските въстания“. Председател на БТЦРК и главен организатор на Съединението на Княжество България и Източна Румелия (1885). Деец на Народнолибералната (стамболовистка) партия.

Биография

- Роден е през 1850 г. в семейството на овчаря Стоян Джедев Далакчиев от село Медвен, Сливенско. Рожденото му име е **Джендо**. Учи в църковното и класното училище в родното си село (1856 – 1862).
- Работи като овчар в село Инджекьой (днес Тополи), Варненско и в село Подвис, Бургаско (1866 – 1870). Отива във Варна да се учи в светското училище, но не го приемат. От там отива в Русе. Докато чиракува за шивач в Русе, се включва в Русенския частен революционен комитет на ВРО (1871 – 1872). Чиновник-маневрист в Баронхиршовата железница на гара Търново-Сеймен (дн. Симеоновгра, 1873).

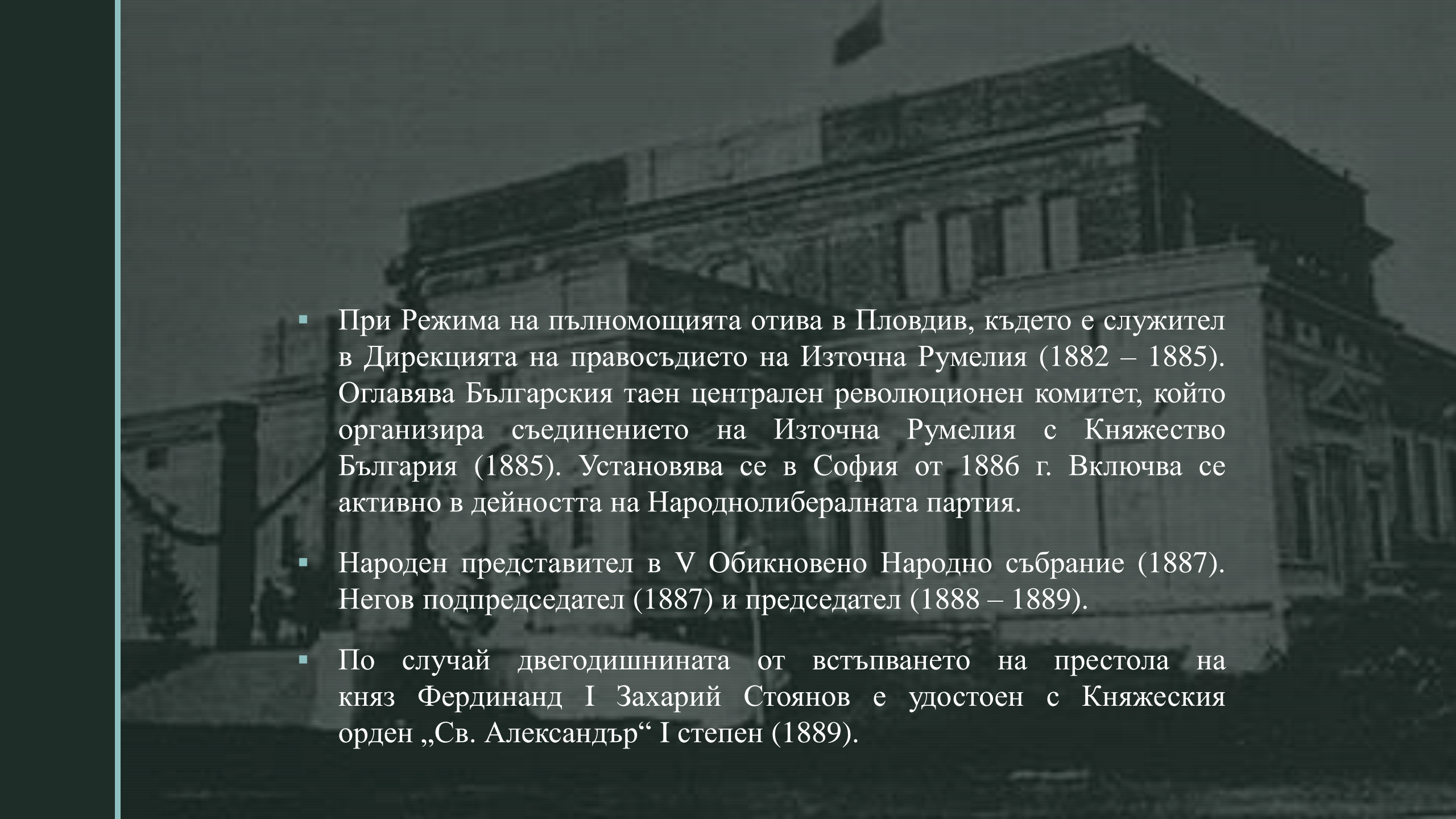
- Захарий Стоянов участва в Старозагорското въстание (1875). Един от ръководителите на IV Пловдивски революционен окръг по време на Априлското въстание (1876). От самото начало на въстанието става част от Хвърковатата чета на Бенковски. След разгрома на въстанието, заедно с Георги Бенковски, отец Кирил и Стефо Далматинеца прехвърлят билото на Стара планина, но са предадени и попадат на засада в Тетевенския Балкан. Георги Бенковски е убит, а Стефо Далматинеца и отец Кирил, който е ранен, са заловени. Захарий Стоянов успява да избяга. След няколкодневно скитане из Стара планина е заловен край с. Терзийското, Троянско. След няколко месеца, прекарани в Троянския, Ловешкия, Севлиевския, Търновския, Еленския, Сливенския и Новозагорския затвор, се озовава в Пловдив, а покъсно принудително е изпратен в с. Медвен. Нелегално отива в освободения вече град Търново (1877).

Биография

Биография

- След Освобождението от османско владичество е член на окръжния съд в Търново (1880), а след това секретар на Апелационния съд и съдебен следовател в окръжния съд в Русе (1881). През този период с публикациите си във вестниците „Независимост“ и „Работник“, на които става и редактор, той придобива известност като представител на радикалното крило в Либералната партия. Негова статия в „Работник“, разглеждаща убийството на император Александър II като възможност за либерализиране на режима в Русия, предизвиква шумен скандал и е използвана от княз Александър като аргумент, за да получи руска подкрепа за преврата от април 1881 година.

-
- При Режима на пълномощията отива в Пловдив, където е служител в Дирекцията на правосъдието на Източна Румелия (1882 – 1885). Оглавява Българския таен централен революционен комитет, който организира съединението на Източна Румелия с Княжество България (1885). Установява се в София от 1886 г. Включва се активно в дейността на Народнолибералната партия.
 - Народен представител в V Обикновено Народно събрание (1887). Негов подпредседател (1887) и председател (1888 – 1889).
 - По случай двегодишнината от встъпването на престола на княз Фердинанд I Захарий Стоянов е удостоен с Княжеския орден „Св. Александър“ I степен (1889).

Литературна дейност

- За пръв път публикува фейлетони в рубриката „*Знаеш ли ти кои сме*“ във в. „*Независимост*“ (1880) и статии във в. „*Работник*“ (1881). Редактира в. „*Работник*“ (1881), в. „*Борба*“ (1885), в. „*Свобода*“ (1887 – 1889). Активно сътрудничи на вестниците „*Независимост*“, „*Братство*“, „*Съветник*“, „*Светлина*“, „*Южна България*“, „*Свирка*“ и др. Публицистиката на Захарий Стоянов, особено в началото, е под силното идейно-емоционално и стилно-езиково влияние на Любен Каравелов, както и на руските революционни демократи Висарион Белински, Николай Чернишевски и Николай Некрасов.

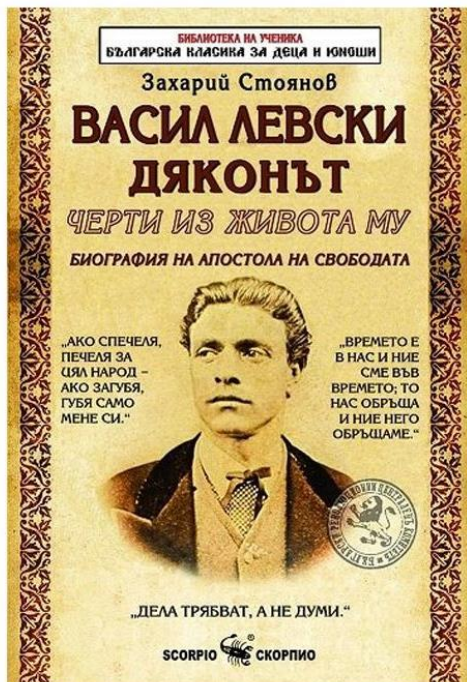
Литературна дейност

- Основната творческа дейност на Захарий Стоянов е свързана с мемоарно-биографичните произведения. Като мемоарист, биограф и белетрист се движи в тематичната територия на близкото революционно минало-неговото пресъздаване и преосмислянето му в съотношение със съвременните критерии за национални нравствени ценности. Това определя идейния патос както на *„Записки по българските въстания“*, така и на *„Васил Левски (Дяконът). Черти из живота му“*, *„Христо Ботйов. Опит за биография“*, *„Четите в България на Филип Тотя, Хаджи Димитър и Стефан Караджата. 1867 – 1868“*. Основният му замисъл е да се опишат българските въстания от 40-те и 50-те години до 1876 г., да се осветли техният исторически смисъл, героизъм и величие, да се посочат техните задължаващи традиции. Биографиите на Васил Левски и Христо Ботев, книгата за Хаджи Димитър и Стефан Караджа, писани паралелно със *„Записки по българските въстания“* и в пряка идейно-тематична връзка с тях, разширяват, допълват, обогатяват образно-емоционално темата за българските революционни борби и за ярките личности в тях

Псевдоними

ЗАПИСКИ ПО
БЪЛГАРСКИТЕ
ВЪСТАНИЯ

*Аз, Барон Лулчо, Барон фон Тиквеш, Барон
фон Цървуланко, Стар Комита, Стоян
овчарят.*

Творби

Смъртта на Захарий Стоянов

- Авторът на „Записки по българските въстания” издъхва внезапно в хотел Отел дьо Суез от разкъсване на червата, вследствие на отравяне. Последният останал жив апостол на Панагюрския революционен комитет тогава е едва на 39 години, заемайки поста председател на Народното събрание на България.
- Официалната диагноза за смъртта на големия българин е *occlusion intestinale* (преплитане на червата). След направената аутопсия от парижки лекар е поставено заключение, че става дума за „стомашна перфорация с последвал дифузен перитонит“, но категорични причини за смъртта не се изтъкват. За това и до днес витаят митове и легенди

- Първата версия пускат политическите противници на Стоянов – отровен от франкомасоните, защото издал тяхна тайна като кореспондент на в. „Таймс“. По спомени на негови съвременници в Париж председателят на българския парламент е посрещнат от студента Петър Гудев, (който по-късно през периода 03.03.1907 – 16.01.1908 г. става министър-председател) и от директора на Народното здраве д-р Панайот Жечев. Именно той се оказва важният свидетел за последните часове на Захари Стоянов. Важен факт е, че през 1939 година Вичо Стоянов, по-малък брат на покойника в специално издаден „Възпоменателен лист“ казва: „Захари Стоянов е заминал за Париж от софийската гара на 29 август 1889 г. напълно здрав, придружен от съпругата си, от директора на железниците инж. Николов и от народния представител Иван Андонов. Цялата група пристигнала в Париж на 1 септември в 5 часа сутринта и се установила в хотел „Сюиз“. Още от Белград Захария е почувствал болки в коремната област. На 2 септември в 21.30 часа той издъхнал.

- 6 години по-късно списанието „Медицинска беседа” на д-р Витанов пише, че отравяне е причината за внезапната смърт
- В статията дословно се казва: *„Да казваме ли за слуха, който се носи по загадъчната смърт на Захарий Стоянов, който много „навреме“ умря в Париж и който, вместо да се аутопсира в Анатомическия институт от някой професор, аутопсира се надве-натри от един участъков врач.“*
- Показателни в тази посока са и съмненията на съпругата на писателя Анастасия Обретенова-Стоянова. Тя вярва, че става дума за насилствена смърт, заевявяйки: *„един котленец е турил диамантен прах в кафето му и Захари умира от разкъсване на червата“.*

- Вестник „Свобода“ излиза с траурен извънреден брой на 6.IX.1889 г., включвайки официалните съобщения за смъртта, съболезнователните телеграми до близките на покойника, телеграмата на княз Фердинанд до премиера Стефан Стамболов, започваща със словата: *„Скърбим за смъртта на нашия председател на Камарата“* ..., както и голяма уводна статия, посветена на *жизнения му и творчески път – ...*“ от скромен поборник до председател на Народното събрание, от почти неграмотен овчар от Медвен до пръв български писател и публицист”.
- Изследователи на летописеца на българските въстания също се придържат към тази теза. Панталей Зарев вярва, че: *„Смъртта му е една от тайните на задкулиските дворцови интриги на Фердинанд. На път за световното изложение в Париж (1889 г.) той починал поради това, че изпил чаша бира със стъклен прах, предполага се приготвена по поръчка на някого.“*
- Людмил Стоянов също потвърждава: *„На 2 септември той умира от разкъсване на червата поради отравяне.“*

- След като дълги години семейството на Захарий Стоянов – брат му и съпругата му – поддържат версията за предумишлено убийство, през 1978 г. патологът проф. Йордан Йорданов отваря саркофага на българския писател и политик. След аутопсия той открива, че Стоянов е имал здравословни проблеми и е страдал от язва, перфорирана по време на тридневното пътуване с влак до Париж. Когато стига във френската столица, писателят вече е бил с перитонит, твърди проф. Йорданов, и смъртта му е била неизбежна.
- Вероятността за отравяне обаче продължава да стои. Изследването на проф. Йорданов, проведено под внимателното наблюдение на социалистическата Държавна сигурност и съветските тайни служби, не може да бъде прието за достоверно, защото една от най-обсъжданите версии е, че отравянето е поръчано от Русия заради ролята на Стоянов в Съединението и изграждането на новата българска държава далеч от руското влияние.

- Всъщност, хипотезите са много. Предполага се, че е бил нарочен като привърженик на Стамболов. Подозират новия княз Фердинанд в отстраняване на политически противник. Обвиняват дори масоните, към които Захарий Стоянов се е числял, като отмъщение заради издадени техни тайни пред вестник „Таймс”, чийто кореспондент е бил Джендо.
- Анастасия Обретенова-Стоянова, съпругата на писателя, пише:
 - *„...Един котленец е турил диамантен прах в кафето му и Захари умира от разкъсване на червата“.*
- Същата теза застъпват и някои изследователи. Слуховете за умишлено убийство на Стоянов, по онова време председател на Народното събрание на Княжество България, се поддържат и от част от европейската преса.